

The Credit Contracts and Consumer Finance Act

Kole nō pa'anga pe fakatau ha ngaahi koloa fakamo'ua: 'Ilo ho'o ngaahi totonu

Kapau 'oku ke no ha pa'anga pe fakatau ha ngaahi koloa fakamo'ua he 'aho 6 Sune 2015, pe ki mui ai 'oku fiema'u ke ke 'ilo fekau'aki mo e ngaahi Aleapau Fakamo'ua, pehē ki he Lao ki he Kau Fakamo'ua.

Ko e pepa fakahinohino'ni, te ne 'oatu kiate koe e fakalukufua e ngaahi tu'utu'uni kuo pau ke muimui ki ai ho'o kautaha nō ki he aleapau nō ma'ae kau fakamo'ua 'a ia 'e fakahū 'i he 'aho ko ia' pe ko e hili e 'aho 6 Sune, 2015. Ki ha fakahinohino fekau'aki mo e ngaahi tu'utu'uni ki he aleapau nō 'a e kau fakamo'ua', 'a ia 'e fakahū ki loto kimu'a he 6 'o Sune 2015, lau 'emaui pepa ki he ngaahi tefito'i mo'oni ki he liliu' 'o fekau'aki mo hono ngāue'aki e lao ki he alepau lolotonga 'i he: www.comcom.govt.nz/consumer-credit/consumer-credit-fact-sheets/how-the-changes-to-consumer-credit-law-apply-to-existing-contracts/

Ko e hā 'a e Aleapau Fakamo'ua pea mo e Lao ki he Kau Fakamo'ua (Consumer Finance Act)?

Ko e Aleapau Fakamo'ua pea mo e Lao 'o e 2003 ki he Kau Fakamo'ua (Lao CCCF), ko e lao 'oku tokoni ke malu'i koe 'i ha'o nō pa'anga. Ko e Lao CCCF 'oku fakamatala ai e ngaahi tu'utu'uni ke muimui ai ho'o kautaha nō he taimi 'oku atu ai ha pa'anga nō kiate koe. Ko e ngaahi tu'utu'uni ko 'eni', 'oku 'uhinga ia ke ke ma'u ai e ngaahi fakamatala 'aonga ke tokoni atu kiate koe ke ke fakasio e kautaha nō lelei taha, mahino'i foki e me'a 'oku ke loto ki ai' pea mo vakai'i ma'u pe ho ngaahi mo'ua.

Kapau 'oku ke taa 'api, ngāue'aki ha kaati fakamo'ua pe kaati fakamo'ua fale koloa, 'i ai ha'o nō taautaha, pe nō pa'anga, pe ko e toho 'ova ha pa'anga na'e 'osi alea'i, pe fakatau ha koloa pe sevesi 'i ha fakamo'ua, pea 'oku ke kau atu ki he aleapau fakamo'ua. Ko e 'uhinga 'eni' 'oku ngali ke ke ma'u 'a e totonu 'i he lao CCCF.

Ko e hā e me'a 'oku ke 'amanaki ki ai mei ho'o kautaha nō

Ko ho'o kautaha nō 'oku fiema'u ke fiemālie 'o ngali nai ke:

- ko e nō 'e fenapasi pe 'a ho'o fiema'u pea mo e ngaahi taumu'a; pea
- te ke lava pe ke tā e totongi fakafoki 'o 'ikai te ke faingata'a'ia fakapa'anga.

Ko e hā- e 'uhinga 'o e "faingata'a'ia fakapa'anga mo'oni"?

'Oku fiema'u ke vakai'i 'e he kautaha nō' 'e malava pe ke ke totongi fakafoki e mo'ua 'o 'ikai ke 'i ai ha faingata'a'ia fakatu'upakē, he lolotonga ho'o totongi e ngaahi fiema'u pea mo e ngaahi fakamole fakapa'anga kehe. Ko ho'o kautaha nō 'e fiema'u ke nau vakai'i te ke lava pe ke fakahoko 'eni' 'o 'ikai kau ai hano fakatau atu 'a e koloa 'oku 'ikai totonu ke ke fokotu'utu'u ki ai.

Ko e ngaahi fiema'u 'oku kau ai e nofo'anga, me'akai, 'uhila, telefoni, me'alele pea mo e ngaahi fakamole faka-faito'o. Ngaahi me'a fakapa'anga kehe kau ai e totongi mo'ua fakafoki 'o ha nō lolotonga, pe ko e ngaahi fatongia hangē ko e totongi tangi tauhi 'o ha fānau.

Ko ho'o kautaha nō 'oku totonu ke tokoni atu ke fakaa'u koe ki he tu'utu'uni ke tala atu, pea ke ke tokanga ki he me'a 'oku ke tauhi ki ai.

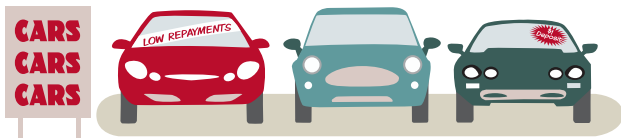
Ko e kautaha nō foki 'oku totonu ke fakapapau'i ko e taimi ki he aleapau 'oku fakamatala'i mahino, nounou pea 'i ha founa 'oku faingofua hono mahino'i.

Ko e hā e me'a 'oku totonu keu 'ilo'i?

Kimu'a pea ke toki nō ha pa'anga pe fakatau ha koloa fakamo'ua, 'oku fiema'u ke ke mahino'i 'a e me'a te ke a'u ki ai. Ko e fiha te ke totongi? Ko e hā e totongi fakafoki 'oku fiema'u ke ke fai? Ko e hā e totongi tupu pe ko e ngaahi totongi kehe te ke fai? Kuopau ke 'oatu 'e he kautaha nō 'a e ngaahi fakamatala ko'eni kimu'a pea ke toki fakamo'oni ai – 'oku ui ko e pepa fakamatala nō. Lau ho'o aleapau pea kapau 'oku 'ikai te ke mahino'i ha me'a, 'oua 'e fakamo'oni – 'eke ki he kautaha nō ke fakamahino'i, pe ko ho'o fekumi ki ha tokotaha fale'i tau'ataaina.

Ko ho'o kautaha nō kuopau ke nau to e 'oatu kiate koe 'a e fakahinohino ke tokoni atu ke ke siofi ha mo'ua he lolotonga ho'o taa fakafoki.

Kapau 'e ngāue'aki 'e he kautaha nō 'a e foomu anga maheni ki he teemi pea mo e fakamole ki he nō pa'anga, 'a ia kuopau ke faka'asi lelei mo mahino atu he uepisaiti. Kapau ko e kautaha nō 'oku fakalele 'i ha tu'unga fakapisinisi 'a ia 'oku 'ataa ki he kakai kotoa pe, kuopau ke nau faka'ali'ali ha tohi mata'a'a mo mahino 'oku fakahinohino ai ko e fakamatala ko'eni 'oku ma'u 'atu ia 'i ha kole ki ai, pea ta'etotongi. 'E lava ke ke kole ha tatau 'o e foomu anga maheni ki he teemi pea mo e fakamole ki he nō ke ke 'alu mo koe. Ko e 'uhinga 'eni' ke ke lava 'o fakafehoanaki 'a e ngaahi nō kehekehe.

Ko e hā e ngaahi totongi kehe te u fai?

Ko e kautaha nō te nau tanaki atu mo e totongi tupu pea mo e ngaahi totongi ki he lahi e pa'anga 'oku ke nō. Kuo pau ke faka'asi atu ia 'i he pepa fakamatala nō.

Ko e totongi tupu 'oku hanga 'e he kautaha nō 'o hilifaki atu kiate koe ki hono ngāue'aki 'enau pa'anga. 'Oku 'i ai e ngaahi tu'utu'uni ki hono hilifaki atu 'e he kautaha nō 'a e totongi tupu.

'E malava pe ke hilifaki e totongi ki hono fokotu'utu'u e aleapau pea mo hono tuhani. 'Oku 'i ai foki mo e ngaahi tu'utu'uni ki he fa'ahinga totongi 'e hilifaki atu 'e he kautaha nō.

Kapau 'oku ke fakakaukau ko e totongi tupu mo e ngaahi totongi kehe 'oku fu'u ma'olunga, 'oua 'e fakamo'oni he aleapau- kole ke ke 'alu mo e aleapau 'o kumi fale'i mei ha fale'i tau'ataaina.

'E malava nai ke u mavahe mei ha aleapau?

Kimu'a pea ke fakamo'oni, 'oku fiema'u ke ke fakakaukau lelei ki he me'a 'oku ke loto ki ai pe 'e malava ke ke totongi fakafoki. Ko e fakamo'oni ha aleapau, 'oku ke loto lelei ki he 'u teemi pea mo fakakakato 'a ho'o tafa'aki ki he alea.

Kapau 'e liliu ho'o fakakaukau 'o fiema'u ke kaniseli ho'o aleapau, pea 'oku 'i ai pe ki'i taimi nounou ke ke kaniseli ai.

Kapau ko e pepa fakamatala kakato kuo 'osi 'oatu kiate koe 'i he fetaulaki, pea 'oku 'i ai leva e 'aho ngāue 'e nima mei ai ke kaniseli ho'o aleapau.

Kapau ko e pepa fakamatala kakato na'e 'ikai 'oatu kiate koe 'i he fetaulaki, pea 'oku 'i ai e ki'i taimi mavahe 'oku to e tanaki atu. Ko ia, kapau ko e pepa fakamatala nō na'e:

- 'imeili pe fax atu, pea 'e malava ke ke kaniseli 'o a'u ki he 'aho ngāue 'e fitu mei he taimi na'e 'imeili pe fax atu ai kiate koe
- Kapau ko e lii atu he meili, 'e lava ke ke kaniseli 'o a'u ki he 'aho ngāue 'e hiva mei he 'aho na'e lii atu ai kiate koe.

Kapau te ke kaniseli e aleapau he lolotonga e taimi ko'eni, 'e kei 'i ai pe 'a e ngaahi totongi mo e totongi tupu te ke kei totongi.

Te ke fakangata ha aleapau 'i ha fa'ahinga taimi pe 'i ha'o totongi fakafoki 'a ho mo'ua, ka te ke kei totongi pe 'a e ngaahi totongi makehe kapau te ke totongi fakafoki 'o vaveange ia he taimi na'e felotoi ki ai.

'E fiema'u keu 'ai ha'aku malu'i?

'Oku fa'a faka'ai'ai 'e he kautaha nō ke fakatau ha malu'i ke malu'i'aki ho fatongia totongi nō, pe ko e malu'i 'aki e ngaahi koloa 'oku ke fakamo'ua'. 'I he ngaahi nō 'e ni'ihi, 'e fiema'u 'e he kautaha nō ke ke to'o e malu'i'. Fakatātā 'eni, kapau kuo malu'i 'e he kautaha nō ha koloa 'oku ke ma'u, te nau fiema'u koe ke malu'i ia.

'E fiema'u ke fiemālie ho'o kautaha nō he 'oku hangē pe ki ha fa'ahinga malu'i nō te nau fokotu'utu'u, kuopau ke tatau mo ho'o ngaahi fiema'u' pehē ki ho'o ngaahi taumu'a'. Kapau 'e fiema'u 'e he kautaha nō ke ke fakatau ha fa'ahinga malu'i fekau'aki mo e nō, ko e ngaahi tu'utu'uni 'e fiema'u koe ki ai 'e he kautaha nō kuo pau ke faka'atu'i.

'E fiema'u 'e he kautaha nō ke fakapapau'i te ke malava 'o totogi e malu'i 'o 'ikai te ke faingata'a'ia fakapa'anga mo'oni.

Ko e hā e me'a 'e hoko kapau 'e 'ikai te u totongi ha fo'i totongi nō?

Kapau te ke maumau'i ha tu'utu'uni 'o e aleapau' - fakatātā 'eni, kapau te ke li'aki ha fo'i totongi nō pe 'ova ho'o nō he ngata'anga' - ngalingali te ke totongi e totongi tomui pe totongi tupu hono maumau'i e aleapau' he mahu'inga 'o e mamau'i e aleapau lolotonga 'oku hokohoko atu pe.

'E ala ma'u 'e he kautaha nō e me'a malu'i' 'i ha koloa 'oku ke ma'u, ko hono 'uhinga te nau ala puke 'o fakatau atu kapau te ke maumau'i e tu'utu'uni he aleapau'. Fakatātā 'eni, kapau na'e malu'i 'e he kautaha nō 'aki ho'o kā, 'e ala puke ho'o kā 'o fakatau atu kapau 'e 'ikai malava fai ha ngāue ki he mo'ua'.

Ko e ngaahi kautaha nō, mo e ngaahi kautaha 'oku nau tokanga'i hono puke ho'o ngaahi koloa malu'i', kuopau ke nau muimui pau he ngaahi tu'utu'uni ki he puke ho'o koloa. To e lau lahi ange ki he me'a ni 'i he pepa fakahinohino ki he ngaahi mo'oni fekau'aki mo hono puke e koloa' 'i he uepisaiti www.comcom.govt.nz/consumer-credit/consumer-credit-fact-sheets/overview-of-changes-to-consumer-credit-law/

Totongi tomui, totongi tupu 'oku 'ikai fai pea mo ha totongi tupu malu'i kuo pau pe ke fakahaa atu kiate koe, ko ia vakai'i ia kimu'a pea ke toki fakamo'oni.

Ko e hā e me'a te u fai kapau 'oku ou faingata'a'ia ke fai e totongi fakafoki?

Kapau 'oku ke faingata'a'ia ke tokanga'i ho ngaahi mo'ua, pea ke talanoa ki ho'o kautaha nō pe ko ha tokotaha fale'i fakapatiseti ('e lava 'o talanoa ki ho'o kautaha nō ma'au) he taimi vave taha, ko hono mo'oni' kimu'a pea tomui ho'o ngaahi totongi nō.

Kapau 'oku ke faingata'a'ia hono tokanga'i ho ngaahi mo'ua, pea 'oku ai e me'a 'e ua ke ke fili ki ai. Ko ho'o kole ki ho'o kuataha nō kapau te nau lava ke liliu ho'o aleapau nō ke tokoni atu kiate koe ke tokanga'i lelei hono totongi ho'o nō, pe 'oku malava ke ke tohi kole ki he totongi nō faingata'a'ia.

'E lava ke ke tohi kole ki he totongi nō faingata'a'ia kapau 'oku ke fehangahangai mo ha faingata'a ta'e'amanekina, hangē ko e mole ho'o ngāue, puke fakatu'upakē, pe ko e mate ho hoa, pe ko e ngata 'a ha feohi faka-kaume'a.

Ko ho'o kautaha nō 'e 'ikai te nau liliu ho'o aleapau nō 'i ha to e fa'ahinga me'a ange, ka 'oku fa'a hoko pe 'i he mahu'inga'ia 'a e kautaha nō ke tokoni'i koe ke ke malava 'o tu'u ve'e ua. Ko ho'o kautaha nō mahalo te nau loto pe ke fakalōlōa e taimi aleapau ki ho'o nō, liliu ho'o totongi fakafoki, pe fakangofua koe ke toloi ho'o tā fakafoki.

Manatu'i, neongo ia, 'e ngalingali ke fakalahi e fakakatoa 'o e me'a te ke totongi fakafoki ki ho'o nō. Kaikehe, ko e kautaha nō 'e 'ikai te ne fakalahi e totongi tupu he taimi 'oku liliu ai e aleapau ko e 'uhinga ko e faingata'a'ia fakapa'anga.

Kapau kuo ke 'osi tohi kole koe'uhi ko ha faingata'a'ia fakapa'anga, ko e kautaha nō 'e 'ikai te nau fakafoki ha koloa na'e malu'i'aki 'a e aleapau he lolotonga hono fakakaukau'i e tohi kole.

'E lava pe ke ke tohi kole ki he faingata'a'ia fakapa'anga kapau na'a ke 'osi tō nounou, fakahaa'i mai na'e te'eki tō nounou 'o laka hake he mahina 'e ua, pe 'ikai totongi e nō 'i ha fo'i totongi nō hokohoko tu'o fā.

'E malava ke ke tohi kole ki he faingata'a'ia fakapa'anga 'o a'u ki he uike 'e ua he hili ha'o ma'u ha tohi fakatokanga ki he fakafoki e koloa' pe ko ha tohi mei he Lao ki he ngaahi Koloa.

Ko e kautaha nō 'e fiema'u ke nau tanaki e ngaahi fakamatala kotoa pe 'oku fiema'u ke fakakaukau'i'aki ho'o tohi kole faingata'a'ia pea 'e fai leva e tu'utu'uni 'i ha vaha'a taimi pau.

'E malava nai ke u fetongi kautaha nō?

'Io. 'E malava pe ke ke fakasio takai holo ki ha tila 'oku lelei neongo 'oku 'i ai pe ho'o aleapau nō, ka 'oku totonu pe ke ke fika'i pe ko e hā e totongi ki he fetongi kautaha nō. Ko ho'o kautaha no 'e ngalingali te nau hilifaki ha totongi kapau te ke totongi vave ho'o nō kimu'a he taimi aleapau, pea ko ho'o kautaha nō fo'ou ngalingali te nau hilifaki atu ha totongi nō fo'ou ki hono fokotu'utu'u e aleapau fo'ou.

'E totonu foki ke ke fakafehoanaki e fakakatoa 'o e totongi pea mo e teemi 'a ho'o nō lolotonga', pea mo ha to e nō fo'ou 'oku ke liliu ki ai.

Fiema'u ke to e 'ilo lahi ange?

Vakai'i 'a e la'i pepa fakamatala 'o e ngaahi tefito'i mo'oni 'i he lao 'a e CCCF:

www.comcom.govt.nz/consumer-credit-fact-sheets/

Ko e ngaahi kalasi kehekehe 'o e ngaahi pepa 'o e tefito'i mo'oni pea mo e ngaahi pepa fakahinohino ki he lao fo'ou 'e ma'u atu ia mei 'emau uepisaiti.

‘I ai ha palopalema?

Kapau ‘oku ‘i ai ha palopalema pea mo e aleapau nō ‘a e tokotaha fakamo‘ua, ‘oku ‘i ai e ngaahi me‘a te ke lava ‘o fai:

- **Talanoa ki ho‘o kautaha nō**
‘Oku totonu ke ke ‘uluaki fetu‘utaki ki ho‘o kautaha nō, kapau ‘oku ‘i ai ha ngaahi palopalema pea mo ho‘o aleapau fakamo‘ua.
- **Fekumi ki ha ngaahi fale‘i**
E malava pe ke ke fetu‘utaki ki ho‘o Citizens Advice Bureau ‘i he uepisaiti www.cab.org.nz pe 0800 367 222, Senitā Fale‘i Fakalao Faka-Komiunitii www.communitylaw.org.nz, pe Ngaahi Sevesi Fale‘i ki he Patiseti (Budget Advice Services)‘i he 0508 283 438.
- **Lipooti ia ki he Komisiona Fakakomesiale**
‘Oku mau fatongia‘aki hono fakamalohi‘i e lao CCCF. Te ke telefoni mai kiate kimautilu ‘i he 0800 94 3600 pe ngāue‘aki e foomu lāunga ‘i he initaneti mei he www.comcom.govt.nz/online-complaint-form. ‘Oku ‘i ai foki ‘email laine telefoni sevesi ki he fakatonu lea ‘oku ‘ataa atu mei he Laine ‘o e ngaahi Lea kapau ‘oku ‘ikai ke ke fu‘u ‘ilo ki he lea fakapālangi.

- **Lipooti ia ki he Founa Fakalelei Launga ki ha Kautaha nō**

Ko e kautaha nō kotoa pe kuopau ke nau memipa ‘i ha taha ‘o e ngaahi Founa Fakalelei Lāunga Tau‘ataaina. Ke kumi ki he founa ‘oku kau ki ai ha kautaha nō, vakai ki he uepisaiti www.fsp-register.companiesoffice.govt.nz. Kuopau ke ke fetu‘utaki ki ho‘o kautaha nō kimu‘a pea ke toki lipooti ‘a e palopalema ki he Founa Fakalelei Lāunga.

- **Ngāue leva ki ai**

Te ke fai pe ho‘o ngāue ki ai ‘o fakafehu‘ia ki ha kautaha nō ‘i he malumalu ‘o e Lao CCCF, ‘o fakafou atu he Fakamaau‘anga Fakakikihi. Vakai ki he uepisaiti www.justice.govt.nz ki ha to e fakamatala.

Ko e pepa fakamatala ni, ‘oku ne ‘omi ‘a e fakahinohino ‘ata‘ata pe. ‘Oku ‘ikai ‘uhinga ia ke fakamamafa‘i pea ‘e ‘ikai ngāue‘aki ‘i ha feitu‘u fale‘i fakalao. ‘E lava ke lesisita ke ke ma‘u atu e ngaahi fakamatala fakamuimui mei he www.comcom.govt.nz/subscribe

Fetu‘utaki mai kiate kimautilu ki ha ngaahi fakahinohino fekau‘aki mo hono maumau‘i e ngaahi lao ‘oku mau fakamamafa‘i: **Telefoni:** 0800 943 600 **Fai tohi mai:** Contact Centre, PO Box 2351, Wellington 6140
‘Imeli: contact@comcom.govt.nz

